

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o rozvíjaní pohybových spôsobilostí detí v materských školách v školskom roku 2010/2011 v SR

Počas výkonu komplexnej inšpekcie v materských školách (MŠ, škola) bola zvýšená pozornosť venovaná rozvíjaniu pohybových spôsobilostí (PS) detí. Úloha bola zrealizovaná v **196** školách (čo bolo **6,83 %** z celkového počtu MŠ v SR), z toho bolo **166** štátnych MŠ, **3** cirkevných (CMŠ) a **27** súkromných (SMŠ). S vyučovacím jazykom slovenským (VJS) bolo **171** MŠ, s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) **18**, s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským (VJS/VJM) **4**, s vyučovacím jazykom slovenským a ukrajinským (VJS/VJU) **1** MŠ a v AJ vyučovali **2** MŠ. Zdrojom informácií k vyhodnoteniu úrovne rozvíjania PS detí boli výsledky **448** hospitácií, rozhovory s pedagogickými zamestnancami, analýza dokumentácie a fyzická kontrola priestorov škôl, informačný dotazník pre riaditeľa MŠ, v ktorom informácie nie vždy korešpondovali so skutočným stavom.

Interiéry a exteriéry¹ škôl rozlohou a zväčša štandardným vybavením² umožňovali rozvíjanie základných aj špeciálnych PS detí. Zriadenú telocvičňu³ malo 33 (16,84 %) škôl a 45 (22,96 %) využívalo telocvičňu základnej⁴ školy (ZŠ). Niektoré mali saunu, posilňovňu, hydromasážnu vaňu, termomasážnu akupresúrnu posteľ a miestnosť so zrkadlovou stenou. Trávnaté plochy aj s umelo vytvorenými terénymi nerovnosťami, multifunkčné drevené a plastové atrakcie, ojedinele lezecká stena, dopravné ihrisko a ihrisko s umelým povrchom⁵ boli prevažne pravidelne udržiavané. Na podporovanie PS detí využívalo blízke prírodné prostredie 191 (97,45 %), obecné športové plochy 128 (65,31 %), športové plochy iných škôl a školských zariadení 107 (54,59 %) a vlastný školský areál 186 (94,90 %) škôl. S ohľadom na podmienky a možnosti realizovalo 190 (96,94 %) škôl rôznorodé aktivity⁶ zamerané na rozvíjanie PS detí. Nie vždy boli výlety, športové kurzy a krúžková činnosť realizované s informovaným súhlasom zákonných zástupcov, prípadne s poučením zúčastnených osôb a detí o bezpečnosti a ochrane zdravia.

Dostatočné spektrum a množstvo telovýchovného náradia⁷ v dotazníku uviedlo 114 (58,16 %) a náčinia⁸ 157 (80,10 %) riaditeľov. Z nedostatku finančných prostriedkov

¹ V Košickom kraji 17 škôl nemalo vybudované športové plochy. V Nitrianskom kraji mala MŠ s poldennou výchovou a vzdelávaním málo vyhovujúce priestorové podmienky, jedna MŠ nemala školský areál, tri školy prebudovávali detské ihriská.

² Vybavenie väčšiny školských areálov v Nitrianskom kraji, časti školských areálov v Trnavskom kraji a dvoch v Trenčianskom a v Košickom kraji nezodpovedalo požiadavkám bezpečnostných noriem. Prevládali devastácia školských areálov a železné konštrukcie detských atrakcií. V spojenej škole Banskobystrického kraja, zapojenej do projektu Otvorenej školy športu, vybudovali samostatnú telocvičňu a finsku saunu aj pre účely MŠ. V Prešovskom a v Košickom kraji mala jedna SMŠ saunu a vírivku, ktoré využívali na posilňovanie imunitného systému a celkového zdravia detí so súhlasom rodičov a s potvrdením od detského lekára.

³ Napr. v Nitrianskom kraji 5 škôl, v Prešovskom 6, v Žilinskom a v Trenčianskom 4, v Bratislavskom a v Košickom 3 školy.

⁴ Napr. v Nitrianskom, Trenčianskom kraji 9, Košickom 6 a v Bratislavskom kraji 2 ZŠ s MŠ, v Prešovskom 5 a v Žilinskom kraji 3 MŠ.

⁵ Dve školy v Nitrianskom kraji, jedna v Trnavskom kraji.

⁶ Napr. bicyklovanie, kolobežkovanie, korčuľovanie, plávanie, tenis, hokejbal, kĺzanie, lyžovanie, sánkovanie, bobovanie, atletika (beh na 40 m, skok do diaľky, hod kriketovou loptičkou, člnkový beh/beh k méte), škola v prírode, športové súťaže a olympiády, turistické vychádzky, výlety, hipoterapia, šarkaniáda, športové, hudobno-pohybové a tanečné krúžky, karate, aerobik, aktivity na dopravnom ihrisku, saunovanie, projekty a športové aktivity: „Včelienkyáda, Bezpečne na kolesách, Na kolesách proti rakovine, Športom ku zdraviu, Viacboj všestrannosti, Atletika pre deti, Adamko hravo – zdravo, Popoludnie s Veveričkou, Zdravý životný štýl, Detská autoškola, Športujeme s Dinom, Cvičme spolu, Pohybom k zdraviu, , Poznaj a chráň svoje telo, Deti v pohybe, Bud' fit, Týždeň zdravia, Športový deň, Indiánsky deň“, aktivity v rámci Národného projektu prevencie obezity.

⁷ Napr. 68,75 % škôl Trenčianskeho kraja, 55,56 % škôl Banskobystrického a 50 % škôl Prešovského kraja.

poukázali na chýbajúce ribstoly, žinenky, švédske lavice, trampolíny, kladiny, telovýchovné zostavy z inovovaných a drevených materiálov, pomôcky na sezónne pohybové činnosti a pomalé úpravy, vybavenie a oplotenie školských areálov. Za negatíva označili aj absenciu vzdelávacích ponúk, obmedzujúce priestorové podmienky tried, chýbajúce športoviská, telocvične, zdevastované školské areály, skracovanie pobytu vonku, problémy s obratnosťou detí, prílišnú obavu učiteľov z úrazov detí, dlhú vzdialenosť k obecným, školským a prírodným športoviskám, časovú náročnosť prepravy detí na rôzne športové kurzy dopravnými prostriedkami, negatívne postoje niektorých rodičov k pohybovým aktivitám v prírode (52,04 %). Pozitívne hodnotili podporovanie psychickej a fyzickej odolnosti detí (64,80 %), zdravotnú účinnosť rôznorodých pohybových aktivít (59,69 %), dodržiavanie pravidiel (39,29 %) a osobnú disciplinovanosť detí (36,22 %), ich zmysel pre športové zápolenie (33,16 %), vybudovanie telocvične, športovísk a revitalizáciu školského areálu (7,14 %).

Plánované a cielené podporovanie rozvoja základných pohybov⁹ a zdatnosti detí, ich športového zápolenia a sebadisciplíny uviedlo v dotazníku 98,98 % riaditeľov. Pohybové a relaxačné cvičenia uskutočňovalo 1-krát denne 21,94 % škôl, 2-krát 48,47 %, 3-krát denne 22,96 % a 4-krát 5,61 % škôl. Edukačné aktivity s telovýchovným zameraním realizovalo 4-krát v mesiaci 81,63 % škôl, 3-krát v 8,67 %, 2-krát v 7,65 % a 1-krát v 2,04 % škôl. Podľa denného poriadku zabezpečovalo pobyt vonku v závislosti od počasia a ročného obdobia 1-krát denne 54,59 % a 2-krát denne 45,41 % škôl. Časovú dĺžku realizácie pobytu vonku viac ako dve hodiny uviedlo 4,59 % škôl, dve hodiny 42,86 %, hodinu a pol 44,39 % a hodinu 8,16 % škôl.

Vlastné ciele¹⁰ v školskom vzdelávacom programe a rozšírené¹¹ učebné osnovy zamerané na rozvíjanie PS detí v interakcii s dopravnou, environmentálnou, zdravotnou výchovou i tanečnou prípravou v dotazníku reflektovalo 125 (63,78 %) riaditeľov.

Zákonní zástupcovia podporovali rozvíjanie PS detí participovaním na organizácii a realizácii rôznorodých pohybových aktivít, úpravou školských areálov, vedením krúžkov a sponzorky prispeli k telovýchovnému vybaveniu škôl. V nemalej miere ovplyvnila podporovanie osobnostného rozvoja s dôrazom na PS detí aj spolupráca s inými školami a školskými zariadeniami, zriaďovateľmi, športovými klubmi, občianskymi združeniami, farskými úradmi, rôznymi organizáciami a zväzmi, zložkami integrovaného záchranného systému poskytovaním športovísk, materiálno-technického zabezpečenia, trénerov a vedúcich krúžkov. Najmä mestské školy sa pravidelne zapájali do aktivít Európskeho týždňa mobility a Svetového dňa zdravia.

Väčšina pedagogických zamestnancov v rozhovore uviedla, že pri plánovaní pohybových a relaxačných cvičení, edukačných aktivít využívali odbornú literatúru z predchádzajúceho obdobia (napr. Telesná výchova v MŠ, Program výchovy a vzdelávania detí v MŠ, Pohybové hry) a časopis Predškolská výchova, interné metodické zborníky. Uvítali by aktuálnu odbornú literatúru a ponuku vzdelávacích modulov orientovaných na podporovanie PS detí, ako aj granty na vybavenie škôl telovýchovným náradím a sezónnymi pomôckami, na budovanie ihrísk, telocviční a na revitalizáciu školských areálov. Z celkového počtu 891 učiteľov kontrolovaných škôl absolvovalo vzdelávanie v oblasti PS 27 (3,03 %)

⁸ Učitelia mali k dispozícii napr. lopty rôznej veľkosti, molitanové kocky, kužele, basketbalové koše, fit lopty, vrecia na skákanie, chodúle, strachové vrecia, terče na hádzanie, gymnastické kruhy, karimatky, šatky, futbalové bránky, rôzne odrážadlá.

⁹ V Košickom kraji patrilo podporovanie rozvoja základných lokomočných pohybov k slabým stránkam výchovy a vzdelávania. Zabezpečené bolo počas 21 (43,75 %) zo 48 hospitácií.

¹⁰ V Nitrianskom kraji 84,21 % škôl; v Banskobystrickom 55,56 % škôl, z toho 1 bola zameraná na hipoterapiu; v Prešovskom 66,67 % a v Košickom kraji 46,15 % škôl.

Vlastné ciele škôl boli orientované na zdravý životný štýl, na zohľadňovanie potreby prirodzeného pohybu v aktívnej činnosti, zvyšovanie telesnej zdatnosti smerujúcich k posilňovaniu zdravia a znižovania chorobnosti detí, na rozvíjanie kultivovaného pohybového prejavu a pohybových daností v nadštandardných aktivitách a pod.

¹¹ V Nitrianskom kraji 12 a v Trnavskom 7 škôl.

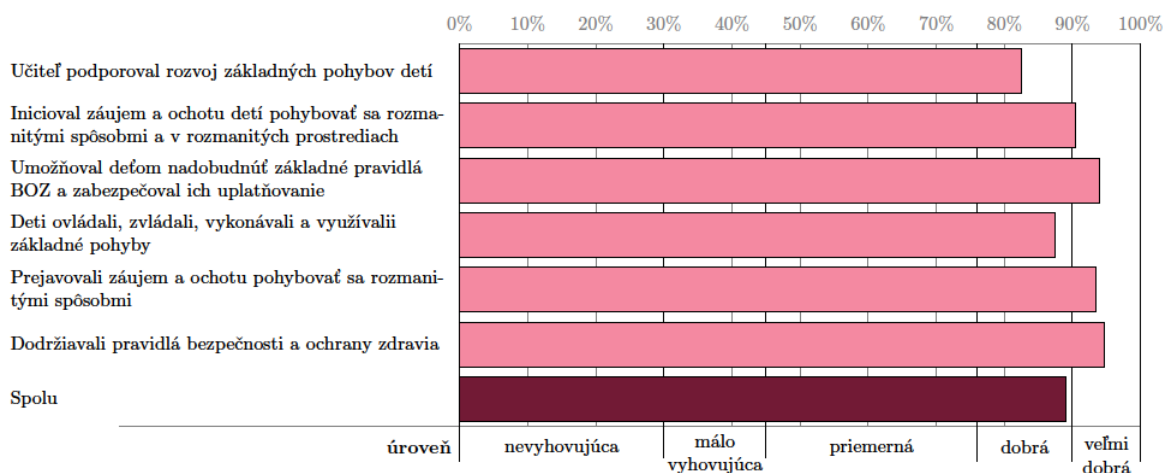
a prihlásených bolo 13 (1,46 %) učiteľov. Sporadicky realizovali otvorené hodiny a vzájomne sa informovali o poznatkoch samoštúdia.

Učitelia rozvíjali psychomotorické kompetencie detí zaradovaním pohybových aktivít aj viackrát v priebehu dňa a vzhľadom na miestne, regionálne podmienky a možnosti škôl podporovali ich špecifické pohybové spôsobilosti. Zväčša pravidelne, pred stolovaním, realizovali s deťmi zdravotné a relaxačné cvičenia s použitím rôzneho náčinia. Ich zdravotná účinnosť bola sporadicky ovplyvňovaná nie vždy vhodnou zostavou, dostačujúcim počtom a frekvenciou cvikov, častými prestojmi zväčša v heterogénnych triedach, nepresným pohybovým vzorom učiteľa, vzhľadom na vek neaktuálnymi hrami i nevhodným odevom a obuvou detí. Niektorí vhodne zamierovali dychové cvičenia aj na kontrolu ovládania dychu a svalov pier, boli dôslední pri naťahovacích a uvoľňovacích cvičeniach, športovými hrami i základmi gymnastiky a atletiky napomáhali rozvoju rýchlosti, vytrvalosti a ohybnosti detí. Po činnostiach, v ktorých deti dlhšie sedeli pri stoloch, pohybovú aktivitu zaradili ojedinele. Rôznorodými pohybovými hrami, čiastočne aj využívaním telovýchovného náradia, umeleckých výrazových prostriedkov podporovali ich vizuomotoriku, koordináciu pohybov končatín a svalových skupín, ovládanie telesnej schémy a orientáciu v priestore. Nie vždy umožňovali deťom rôznorodo prekonávať prekážky, uchopiť, podávať a manipulovať s náčiním, hádzať a chytať loptu, behať v rôznych zoskupeniach i k méte. Deti s radosťou a prevažne aktívne sa zúčastňovali ponúkaných pohybových činností. Napodobňovali úkony demonštrované učiteľom, vhodne držali telo v rôznych postojoch a polohách, prekonávali prekážky a vykonávali aj rytmizované pohyby. Reagovali na telovýchovnú terminológiu, rôzne vizuálne, zvukové signály a porozumeli základným telovýchovným názvom a označeniam. Orientovali sa v uzatvorenom priestore triedy, telocvične, ohraničenom priestore školského areálu, rôznych športovísk i otvorenom prírodnom prostredí. Dodržiavali dohodnuté pravidlá, dbali o svoju bezpečnosť¹² i bezpečnosť spoluhráčov. Spolupracovali, hrali fér a prijali prehru. Z nedostatku príležitostí sa k vlastným výkonom a pokrokom vyjadrovali ojedinele. Niekedy boli nedisciplinované, nemali záujem o pohybové činnosti. Dôvodom boli obmedzené priestorové, materiálne i časové podmienky najmä spontánnych a záujmových aktivít detí počas pobytu vonku¹³. Ojedinele boli u detí pozorované problémy s odvíjaním chodidla od podlahy, zvládnutia chôdze, behu a udržania rovnováhy. Nezreteľná inštrukcia učiteľa ovplyvnila napr. zvládnutie techniky skoku a doskoku, hodu horným oblúkom, lezenia i pod prekážkami. Mnohí učitelia cieľavedome základnými informáciami napr. o atletických disciplínach, individuálnych i kolektívnych športoch, o spôsoboch pohybu v nenáročnom teréne, o správaní sa v prírode a dopravných situáciách, o ošetrení drobných poranení, ako aj rôznorodými praktickými aplikáciami podporovali kladný prístup detí k sebe samému, svojmu telu, k pravidelným pohybovým aktivitám a k športovaniu. Tým prispievali k podpore ich zdravia, zvyšovaniu telesnej zdatnosti a pohybovej výkonnosti. Podporovaním pohybovania sa podľa vlastných predstáv, organizovania a riadenia jednoduchých pohybových hier, riešenia herných situácií, súčinnosti, tolerantnosti a kolektívnosti napomáhali rozvoju psychického, sociálneho, afektívneho, morálneho a fyzického vývinu detí. Hospitačné zistenia školských inšpektorov o rozvíjaní PS detí znázorňuje graf č. 1.

¹² V Prešovskom kraji, niektorí začínajúci učitelia nedostatočne zabezpečovali uplatňovanie základných pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia detí počas vychádzok a pri prechádzaní cez cestu. Nemali stop terč, prechádzali mimo vyznačeného prechodu, neoverili si vopred podmienky/terén vychádzky, na vychádzke s mladšími deťmi boli sami.

¹³ Napr. v dvoch školách Nitrianskeho kraja bol bezdôvodne skrátene pobyt detí vonku, dve deti boli vylúčené z cvičenia a niektorí učitelia zákazom obmedzovali pohybovanie sa detí po preliezačkách. V niektorých školách Banskobystrického kraja bola dĺžka pobytu vonku bezdôvodne skrátene, čo negatívne vplývalo na zdravý psychosomatický vývin detí. V Trnavskom kraji bolo zámerné, cieľavedomé rozvíjanie psychomotorických spôsobilostí detí počas pobytu vonku ojedinelé.

Graf č. 1 Rozvíjanie pohybových spôsobilostí detí

Záver

Školy v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom venovali zvýšenú pozornosť rozpracovaniu pravidiel na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a denným poriadkom, však z nedostatku finančných prostriedkov minimálne obnovovali telovýchovné vybavenie, najmä náradie a sezónne pomôcky. Pohybové spôsobilosti detí boli podporované rôznorodými aktivitami a v rôznorodých prostrediach, celkovo na dobrej úrovni (88,99 %).

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- rešpektovanie rozdielnych výchovno-vzdelávacích potrieb detí, ich momentálnych osobných dispozícií diferencovaním cvikov a pohybových činností
- zaraďovanie, primeranosť, vzostupnosť fyzickej záťaže a zdravotná účinnosť cvičení a pohybových aktivít
- podporovanie psychomotorických kompetencií detí vhodným realizovaním činností zameraných na rýchlosť, vytrvalosť, obratnosť, ohybnosť, rovnováhu a rytmus
- dodržiavanie psychohygieny detí pobytom vonku (bez dôvodne ho neskracovať)

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zabezpečovať v spolupráci so zriaďovateľom telovýchovné náradie, revitalizovanie a vybavenie školských areálov
- monitorovať plánovanie a podporovanie pohybových spôsobilostí detí

Štátnemu pedagogickému ústavu

- zabezpečiť materským školám metodiku rozvíjania pohybových spôsobilostí detí

Metodicko-pedagogickému centru

- zamerať obsahy modulov vzdelávania učiteľov materských škôl na podporovanie pohybových spôsobilostí detí